

בראשית פרק יח: (א) וַיֵּרָא אֵלָיו יְקֹנָן בְּאַלְעָזַי מִמְרָא
וְהוּא יוֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל בְּהַם הַיּוֹם:

(ב) וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲנֵה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו
וַיֵּרָא וַיִּרְץ לְקִרְאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה:

(ג) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל נָא תַעֲבֹר
מֵעַל עַבְדְּךָ:

רש"י: (ג) ויאמר אלני אם נא וגו' – לגדול שכהם
אמר, וקראם כולם אלונים ולגדול אמר אל נא
תעבור, וכיון שלא יעבור הוא, יעמדו חזריו עמו,
ובלשון זה הוא חול. דבר אחר קודם הוא, והיה אומר
להקב"ה להמתין לו עד שירץ ויכניס את האורחים.
ואף על פי שכתוב אחר (פסוק ב) וירץ לקראתם,
האמירה קודם לכן היתה, ודרך המקראות לדבר כן,
כמו שפירשתי אצל (ו ג) לא ידון רוחי באלים, שנכתב
אחר (ה לב) ויולד נח, ואי אפשר לומר אלא אם כן
קודם גזירה מאה עשרים שנה, ושתי הלשונות
בבראשית רבה (מח י):

שבועות לה ב: ת"ר: כל הטפל לשם בין מלפניו ובין
מלאחריו – ה"ו נמחה. לפניו כיצד? ליי' – ל' נמחה.
ביי' – ב' נמחה... (אברהם דלטיא לנבות בגבעת בנימין
שלמה דניאל. סימן)

כל שמות האמורים בתורה באברהם קדש, חוץ מזה
שהוא חול, שנאמר: ויאמר יי' אם נא מצאתי חן
בעיניך: חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי אלעזר בן
עזריה משום רבי אלעזר המודעי אמרו: אף זה קדש.

כמאן אזלא הא דאמר רב יהודה אמר רב: גדולה
הכנסת אורחין יותר מהקבלת פני שכינה, כמאן?
כאותו הזוג.

כל שמות האמורים בלוש חול, חוץ מזה שהוא קדש,
שנאמר: ויאמר לוט אליהם אל נא אדני הנה נא מצא
עבדך חן בעיניך וגו'. מי שיש בידו להמית ולהחיות זה
הקדוש ברוד הוא.

רש"י: חוץ מזה כו' – למלאך האמלעני קרא אדון
שכן באו לפניו מיכאל באמלעו גבריאל מימינו רפאל
משמאלו.

אף זה קדש – דכתיב לעיל מינה וירא אליו יי' והדר
כתיב והנה שלשה אנשים ואמר להקב"ה אל נא
תעבור מעל עבדך המתן לי כאן עד שאכניס
האורחין.

מי שיש בידו כו' – וה"ק ויאמר לוט אליהם באזניהם
אל נא יהי כן וחזר כלפי הסם ואמר לו אלוני הנה נא
מלא עבדך.

בית הבחירה: כל שם מן השמות שאין נמחקין שנכתב
לשם חול הרי זה נמחק כגון זובח לאלהים שנכתב לשם
ע"ז או נתתיך אלהים לפרעה שנאמר במקום שופט
והדומים לו מעתה יש מקומות שיש לפקפק אם הם

קדש אם הם חול ואתה צריך לידע איזהו קודש ואיזהו
חול והוא שאמרו כל שמות האמורים באברהם קדש
ואף מה שכתו' בו ויאמר יי' אם נא מצאתי חן בעיניך
אל נא תעבור מעל עבדך קדש הוא ומדרשו שאמ' לו
להקב"ה שלא יסתלק ממנו מתוך טירדא זו שהיה
מכניס את האורחים שהטרדות מערבבות את השכל
ומסלקות את השכינה והיה מתפלל שלא תסתלק הימנו
בכך ומכאן אמרו גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני
שכינה כלומר שראוי לאדם לבטל שקידתו והתבודדותו
לכבוד הבריות ולהכנסת אורחים:

רבינו חננאל: כל שמות הכתובים באברהם קדש. כגון
הנה נא הואלתי לדבר אל ה'. ויאמר אל נא יחר לה'.
חוץ מזה ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא
תעבור וגו'. חנינא בן אחי ר' יהושע ור' אלעזר בן
עזריה אומר' אף זה קדש. וקיימא לן כותייהו. דהא רב
אמר כותייהו דאמר גדול הכנסת אורחים מהקבלת פני
שכינה. שהניח השכינה ואמר אל נא תעבור מעל עבדך
והלך להכניס אורחין:

רמב"ן בראשית פרק יח: (ג) אדני אם נא מצאתי חן
בעיניך – מצינו אותו בספרים קמוץ. והנה קראם בשם
רבם באל"ף דל"ת, כי הכיר בהם שהם מלאכי עליון
כאשר יקראו אלהים ואלים ולכן השתחוה להם ארצה:

אל נא תעבור מעל עבדך – עם כל אחד ידבר, כדרך כל
התורה ושמתם את (כל) חקתי (ועשיתם אותם), ערות
אביך וערות אמך לא תגלה (ויקרא יח ז), ובקצרכם
את קציר ארצכם לא תכלה (שם יט ט), ובקשתם משם
את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך
(דברים ד טו). ורוב משנה התורה כן. והפך מזה ראה
אנכי נותן לפניכם היום (שם יא כו). ורבותינו אמרו
(ב"ר מח ו) לגדול שבהם אמר. וגם זה יתכן שאמר
לגדול אל נא תעבור ואתה ורעידך אשר ישארו עמך
תרחצו רגליכם:

והנכון בעיני שקרא את כולם אדונים, ופנה אל כל אחד
ואחד, לראשון אמר אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא
תעבור, וכן אמר לשני, וכן אמר לשלישי, לכל אחד
בפני עצמו יתחנן אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא
תעבור מעל עבדך, ויוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם
כלכם – וזה דרך מוסר וכבוד מרוב חפצו להתנדב
עמהם. והנה הכיר בהם שהם עובדי דרך ואין חפצם
ללון שם, ולכן לא בקש מהם רק שיוקח מעט מים
לרחוץ רגליהם מעט מפני החום, לתת מים קרים על
נפש עיפה, וישענו תחת העץ לרוח היום, לא יבואו
באהל ובמשכן:

[רבינו] בחיי בראשית פרק יח (תלמיד הרשב"א, חי
לפני 700 שנה בספרד)

ואף על פי שנראה שהקמ"ץ והפת"ח הכל דבר אחד
ותנועה אחת, אין הדבר כן, אלא שיש הפרש ביניהן
במבטא, שהרי תנועת הקמ"ץ גבוהה ועליונה, ותנועת
הפת"ח למטה ממנה, כי הקמ"ץ בתיבה יורה על מעלה
גדולה ועל דבר שהוא עומד בפני עצמו, אינו נסמך
לאחר, כענין ארון שהוא קמו"ץ, ומצינו ארון הברית
שהוא בפת"ח, וכן: (שמות כג, כ) "הנה אנכי שולח

ה', כי אין צרוף בינו ובין אומה מהאומות, כי איננו אוצל אורו כי אם על הסגולה ועל בעלי דת האמתית, והם מקובלים ממנו והוא מקובל מהם... ויש שיאמר על דרך העברה, יראת שמים, ירא שמים בסתר ומן השמים ירוחמו. וכן רומזים אל עמוד האש ועמוד הענן, ומשתחויים נכחו, ואומרים כי האלהים שמה, כי העמוד ההוא משמש בחפצו לבד, ואיננו כשאר העננים והאשים הנקרים באויר מסבות אחרות. וכן רומזים אל אש אוכלת בראש ההר אשר ראוה המון העם, ואל הצורה הרוחנית אשר ראוה האצילים, ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר, וקראו אותה אלהי ישראל +שמות כ"ד י"א. וכן רומזים אל ארון הברית ואומרים עליו אדון כל הארץ +יהושע ג' י"א+ בעבור הראות הפלאות בהמצאו, והעדרם בלעדיו, כאשר קראו העינים ראות, והדבר שהראות בו זולתם, והיא הנפש שו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן ט (ר' יצחק יעקב וייס, גאב"ד העדה החרדית, נפטר י"א סיון תשמ"ט:

והנה לדברי רבינו בחיי הנ"ל, רימז ג"כ בסידור היעב"ץ שם, שכתב בזה"ל: אכן בתנועות אשרנו וטוב חלקנו, לא כספרדים שאינם מבדילים בין קמץ לפתח, בזה הם עושים קודש חול ולהיפך כקש נחשבו תותח, וע"ז תמהתי מימי, אחרי זמן רב מצאתי להרב המקובל הבחיי (ריש פ' וירא) שהתנגד לזה ג"כ, והוא ז"ל הי' מהם, והעיד עליהם, והזהיר ע"ז מאד, (שוב מצאתי גם לבעל לויית חן שכתב שאין קורא הקמץ על נכון כמו האשכנזים), מלבד מה שמגרעים מספר הנקודות הקדושות שנתנו בסיני ומבטליו מקצתן, כי אין להם לא פתח ניכר, והחולם לגמרי בטל אצלם ונעכר, נמצאת בריאת הבדלת חולם שלנו נעדר מעיקרו, להנם המציאו הטבע, ובמוצאים הוקבע, וכה עשו בסגו"ל /בסגול/ וציר"י /וצירי/, שהשוו הברתם, ואין למחלת לשונם צרי, וכן בניגוני הטעמים יפה כחנו מהם עכ"ל.

ואנן מה נענה אבתרייהו, אם כתבו כל זאת אף כנגד המבטא הספרדית המקובלת אצליהם מאבותיהם, מכ"ש בנוגע למבטא הישראלית, שלקוחה רק במקצת מהמבטא שלהם, ומה צדקו בזה דברי משכיל על דבר זה, באומרו, שמבטא העברי המודרני מאחד בתוכו את חסרונן של כל הברות, את אי הבדלה בין פתח וקמץ - כספרדים, ואת אי ביטוי האותיות הגרוניות (הבדלה בין א' - ע', כ' - ח' וכו') - כאשכנזים. ומאן ספין ומאן רקיע לאבד ממנו רב טוב הצפון במבטא שלנו, אשר ע"ז נאמר אשרינו ומה טוב חלקנו כנ"ל.

מלאך", (במדבר כ, טז). "וישלח מלאך", שהוא בקמ"ץ, ומלאך הברית הוא בפת"ח, כי הפת"ח נסמך לעולם למה שאחריו, ולא כן הקמ"ץ כי הוא עומד בפני עצמו, ומטעם זה כל אתנתא וסוף פסוק הוא בקמ"ץ כי שם עומד לא יסמיך. ומטעם זה נקוד זה השם לא תמצא פת"ח אלא קמ"ץ, כי המעלה העליונה הגדולה המורה עליונות ושהוא בלתי נסמך לאחר כדבר הנברא, ומפני זה נכתב באל"ף דל"ת כשהוא קדש בקמ"ץ, וכשהוא חול בפת"ח. ומה שכתוב בלוט: (בראשית יט, יח) "אל נא אדני", בקמ"ץ, והוא חול, לפי שהוא סוף פסוק. וזהו הפרש הגדול שיש בתורתנו בין קמ"ץ לפת"ח, כהפרש שיש בין אור לחשך ובין קדש לחול. וכן מצינו שהמחליף פת"ח בקמ"ץ לא ימלט מאחת משתיים: או יהרוס הכונה, או יבא לידי כפירה, כי אות ה"א של: (בראשית יח, כג) "האף תספה", אילו קמצתו היית מהפך כוונתו של אברהם והורס מחשבתו, ואות ה"א של: (איוב ח, ג) "האל יעות משפט", אילו קמצתו יהיה כפירה. מלבד שאמרו עוד חכמי הדקדוק, כי הקמ"ץ הוא נאמר על ענין אמתי ולא כן הפת"ח. ומזה אמר הכתוב: (שמואל ב, א, י) "ואעמד עליו ואמתתהו", וי"ו של ואעמד תמצאנה בקמ"ץ, אבל וי"ו של ואמתתהו בפת"ח, כי מה שאמר "ואעמד עליו" אמת היה ולא כן "ואמתתהו", כי שאול הרג את עצמו. והנה כל זה מחכמת תורתנו האלהית ולשונו הקדושה, ומטעם זה נמשלו האותיות לגוף והנקודה לנשמה, כי הנקודות מניעות האותיות כמו שהנשמה מניעה את הגוף, כמו שדרשו רבותינו ז"ל בספר הבהיר: דמייין נקודתא באתוותא דאורייתא דמשה כנשמתא דחיי בגופא דאינוש. וכן אמרו במסכת מגלה: (מגילה ג א) ושום שכל זה הנקוד.

ספר הכוזרי מאמר ד: אצל מי ששמע דבריו וצווי וזהרתו וגמולו על העבודה וענשו על העבירה, והוא קורא אותו בשם נודע, כנוי לזה שדבר עמו, ואמת אצלו שהוא בורא העולם אחר שלא היה. ותחלתם אדם, לא היה יודע ה' לולא דברו עמו וגמולו וענשו ושבא לו חוה מצלעותיו, ונתברר לו שהוא בורא העולם, ורמז לו בדבור ובמדות וקרא אותו ה', ולולא זה היה נשאר על שם אלהים, שאין מתברר מה הוא, אם הוא אחד או יותר מאחד, אם הוא יודע החלקים אם לא. ואחר כך קין והבל ידעוהו אחר שקבלוהו מאביהם, בראיה הנבואית, ואחר כך נח, ואחר כך אברהם יצחק ויעקב עד משה ומי שהיה אחריו מהנביאים. וקראוהו הם ה' בראיתם, וקראוהו העם המקבלים מהם בהאמתם אותם, ה', בעבור שהיה דברו והנהגתו דבק בבני אדם והיו דבקים הסגולה מבני אדם בו, עד שהיו רואים אותו במצוה מה נקרא כבוד ושכינה ומלכות ואש וענן וצלם ותמונה ומראה הקשת, וזולת זה ממה שהיה ראיה להם שהדבור עמם מאצלו, וקוראים אותו כבוד ה'. ויש שיקראו הארון, ה', כמו שהיו אומרים +במדבר י' ל"ה+ קומה ה', ושובה ה' בנוחה, ועלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר +תהלים מ"ז ו' + והם היו רוצים ארון ה'. ויש שיקראו היחס שיש בין בני ישראל ובינו וההצטרף, ה', ובזה נאמר: הלא משנאיך ה' אשנא, ואויבי ה', רוצים עם ה' או ברית ה' או תורת